

HOOGELOON EN ESCH

G. BEEEX

In een tijdschrift, waarin men dat niet zou verwachten trof ik een interessante opmerking aan over de bekende Kaboutersberg te Hoogeloon en nog wel van een ooggetuige. Het betreft een artikel van C. Rijcken, destijds hoofd der school te Veldhoven, die zich zeer verdienstelijk met de Kempische archeologie heeft bezig gehouden en talrijke vondsten aan het Provinciaal Genootschap heeft nagelaten.

Archeologische vondsten werden in het begin van deze eeuw, als het de Kempen betrof, vooral gepubliceerd in het tijdschrift Taxandria van de gelijknamige oudheidkundige kring en museum te Turnhout. Vooral L. Stroobant was zeer actief met publicaties over archeologie in dit tijdschrift.

Er was echter nog een ander tijdschrift met de naam Taxandria, dat in Noord-Brabant werd uitgegeven en dat onder redactie van pastoor Gerrit Juten zich vooral bezig hield met publicaties op historisch gebied met veel aandacht voor religieuze achtergronden. Het was waarschijnlijk juist daarom dat Rijcken hierin een artikel publiceerde over: „Het Heilig- of Willibrordusputje te Westerhoven” (Taxandria 1922, p. 6-9).

Het is wel merkwaardig, dat Rijcken spreekt over het „Willibrordus”-putje, want Bannenberg, een geboren Westerhovenaar, schrijft in het eerste nummer van Brabants Heem (1949, p. 78) dat „sinds onheugelijke tijden de gelovigen uit de omgeving naar het Heilig putje van de H. Valentinus te Westerhoven trokken”.

Het is niet mijn bedoeling in dit jubileumboek van mijn broer Harrie Beex nader in te gaan op de problemen rond de Westerhovense kapel, hoe groot ook zijn belangstelling is voor de Brabantse kapellen, maar om aandacht te besteden aan één enkele zin, die meester Rijcken in deze publicatie noteerde en die betrekking heeft op de geboorteplaats van de jubilaris en meer bepaald op de Kaboutersberg te Hoogeloon.

Rijcken schrijft hierover: „Op de Kaboutersberg stond eenmaal een heidense tempel. Men vond er een voetstuk van een afgodsbeeld, groote stukken bouwsteen en ijzererts en veel germaans vaatwerk”. Hoewel Rijcken spreekt van een voetstuk van een afgodsbeeld, lijkt het me eerder een voetstuk van een grafmonument te zijn, zoals er in september 1982 nog een was waar te nemen aan de voet van een romeinse tumulus te Gembloux op het meest zuidoostelijke perceel van Belgisch Brabant.

Er bestaan plannen om op het terrein van de Kaboutersberg een archeologisch onderzoek in te stellen zodra de agrarische belangen dit toelaten en ik ben zeer benieuwd of er nog sporen van de voormalige Kaboutersberg en van het voetstuk aanwezig zullen zijn. De vroegere vondsten zoals romeinse kruiken en ander romeins aardewerk en verder talrijke urnen uit een vroegere periode, wijzen er op dat hier een urnenveld uit de IJzertijd heeft gelegen, waarop later een romeinse begraafplaats is aangelegd. Hierdoor is er een situatie ontstaan, die veel lijkt op het bekende romeinse grafveld op Hoog Keiteren te Esch dat eveneens op een ouder urnenveld is aangelegd.

Er zijn echter meer overeenkomsten tussen Hoogeloon, waar de jubilaris is geboren en het dorp Esch waar hij pastoor was. Het genoemde grafveld te Esch lag zoals boven reeds is vermeld op Hoog Keiteren, een naam die volgens F. Smulders een verbastering is van de naam Kouter (Brabants Heem 1960, p. 66-67). In de zelfde jaargang (op p. 39) vermeldde Smulders dat hij de naam Kouter ook had gevonden in een archiefstuk uit 1768 voor een perceel te Hoogeloon. Deze naam was reeds in 1950 gelocaliseerd op een perceel vlakbij de in 1980 onderzochte romeinse villa te Hoogeloon.

Smulders die de naam Kouter verklaart als een ontwikkeling van het latijnse woord cultura (in cultuur gebrachte grond) had in Brabants Heem 1959 op p. 88 ook reeds gewezen op de naam Keiterstraat die langs bovengenoemd grafveld te Esch is gelegen. Deze naam Keiterstraat werd in de 17de en 18de eeuw nog Kouterstraat genoemd, maar komt dan ook reeds voor als Katerstraat.

Met de naam Katerstraat komen we weer terug naar Hoogeloon, want de oude weg tussen Hoogeloon en Vessem, waarlangs ook de Kaboutersberg, de romeinse villa en het perceel de Kouter lagen, staat op de topografische kaarten van vóór de recente ruilverkaveling nog steeds aangeduid met de naam Katerstraat en zal dus naar analogie van die naam te Esch vroeger wel Kouterstraat hebben geheten.

Ik weet niet of het taalkundig mogelijk is om Hoog Keiteren te Esch in verband te brengen met Hoogcasteren te Hoogeloon, maar als Hoogkeiteren vroeger als Hoogkouteren en eventueel als Hoogkateren werd vermeld dan kan een Hoogeloons Hoogkateren onder invloed van het vlakbij gelegen

kerkdorp Casteren (Kaastere in de plaatselijke uitspraak) er een extra letter s hebben bij gekregen.

Als er nu nog een romeinse villa te Esch wordt gevonden dan wordt de overeenkomst tussen Hoogeloon en Esch nog groter. Gezien de rijke graven te Esch kan het restant van een dergelijke villa te Esch als waarschijnlijk worden aanvaard. Overigens wil ik niet beweren dat het toponiem Kouter uit de romeinse tijd dateert. Het kan ook middeleeuws zijn.

